

RAZVOJ GOVORA I JEZIKA U DJECE

Pri spomenu riječi govor i jezik većina ljudi bi vjerojatno zaključila kako se radi o istoj stvari. Je li tome doista tako?

Znanost o govoru i jeziku upućuje da se radi o dva različita pojma koja su međusobno povezana. Govor je najčešći oblik međuljudske komunikacije. Govorom izražavamo jezik koji predstavlja arbitrarni sustav znakova. Govor, glasovni, gestovni i pisani ima individualno obilježje, a jezik ima šire socijalno obilježje jer kao takav postoji nezavisno za pojedinca koji ga može ali ne mora koristiti.

Kako dijete ovladava vještinom govora?

Kako bi dijete ovladalo vještinom govora neophodne su biološke, odnosno neurofiziološke predispozicije. Unutar potonjih najveću razinu predstavlja centralni živčani sustav u kojem su smješteni centri koji upravljaju višim živčanim funkcijama. Govor je i složena motorička aktivnost koja zahtijeva vremensku i prostornu koordinaciju mišića iz više različitih funkcionalnih područja (pluća, grkljan, organi usne šupljine) kako bi se u konačnici moglo izgovoriti oko 13-tak glasova u sekundi.

Fiziološke namjene pojedinih sustava primarno imaju zadatak održavanja čovjeka na životu, a govor je njihova sekundarna funkcija koja u normalnim uvjetima ne narušava funkcije koje nas održavaju na životu.

Poznato je da govor kao najviša živčana funkcija nije odmah razvijen po rođenju djeteta, već se postupno uči.

Što podrazumijevamo pod fiziološkim osnovama za razvoj govora?

• *Razvoj cjelokupne motorike tijela kao i motorike govornih organa*

Dijete ima biološku predispoziciju za razvijanje motorike koja se učenjem i uvježbavanjem tijekom razvoja usavršava. Krajnji cilj je svjesna i voljna uporaba govora u svrhe komunikacije, stjecanja iskustva, djelovanja itd. Brzina, usmjerenost i koordinacija pokreta s vremenom postaje sve točnija. Što je opća motorika na višoj razini to su i uvjeti za razvoj govorne motorike bolji. Tako će npr. fini i usklađeni pokreti cijele ruke, šake i prstiju utjecati na razvoj cjelokupnog živčanog sustava, a preko veza koje povezuju razna središta u mozgu djelovat će i na razvoj govora. Iz svega opisanog proizlazi da se odstupanja u razvoju govora mogu očekivati ako postoje odstupanja i poteškoće u razvoju cjelokupne motorike koja je se u ranoj razvojnoj fazi prvenstveno odnosi na podizanje glave, mogućnost zadržavanja glave u određenom položaju, sjedenje uz pridržavanje, a zatim i samostalno sjedenje, puzanje, hodanje uz pridržavanje i samostalno hodanje. Dijete postupno izgrađuje i preuzima kontrolu nad voljnim pokretima cijelog tijela i poglavito ekstremiteta (ruku i nogu).

• *Slušna percepcija (uočavanje) i diskriminacija (razlikovanje)*

U osnovi se govori o fiziološkom sluhu, jer ukoliko postoje oštećenja sluha razvoj govora će biti otežan ovisno o stupnju oštećenja sluha. Već od samog poroda dijete je okruženo različitim zvukovima koje s vremenom počinje razlikovati. Istraživanja rane faze razvoja djece pokazuju da unutar prva četiri mjeseca života dijete razlikuje porijeklo različitih zvukova, te da radije sluša ljudske glasove od svih ostalih zvukova. Jednom broju djece će zasigurno trebati duže vrijeme dok počnu razlikovati ljudski govor od drugih zvukova. U početku dijete ne raspoznaje značenje

RAZVOJ GOVORA I JEZIKA U DJECE

govora kojim mu se obraćaju osobe iz okoline ali vrlo brzo počinje raspoznavati intenzitet i melodiju govora. Govor je i emocionalno obojen, a to je kategorija u govoru koju dijete među prvima počinje raspoznavati. Prvi pokušaji imitacije govora uključuju fizičke elemente glasa kao što su intenzitet, melodija i trajanje glasanja. Koliko su važni ovi elementi govora upućuje i činjenica da u prvim mjesecima života sva djeca, čujuća i ona s nagluhošću ili gluhoćom na jednak način i prvenstveno spontano viču, plaču i foniraju nešto što nalikuje na govor. Pri tome se radi o spontanoj reakciji, često uvjetovanoj položajem tijela. Od trenutka kad dijete počinje zamjećivati, a postupno i razlikovati zvukove uočava se razlika između djece s dobrim i lošim fiziološkim sluhom. U sljedećim fazama razvoja glasanja, čujuća djeca produciraju glasove koji sve više nalikuju na glasove i govor okoline koja ga okružuje. I pored urednog sluha može postojati djelomična ili potpuna nemogućnost percipiranja govora ili jednog dijela govornih elemenata koji su potrebni za potpuno razlikovanje glasova. Uredan sluh služi kao prijammik zvučnih signala koji dolaze iz okoline, ali samo značenje govornog zvuka obrađuje drugi centar u kori velikog mozga. Kako se niti jedna sposobnost ne razvija zasebno već postoji međusobno nadopunjavanje može se reći da razvoj slušne percepcije direktno utječe na razvoj spoznaje.

- ***Vidna percepcija i diskriminacija***

Izvori zvuka ili govora postaju upečatljiviji kad dijete vidi od kuda dolaze, odnosno tko ih odašilje. Dijete počinje dobivati potpuniju sliku o ljudima, predmetima i pojavama koji ga okružuju, a mogu proizvoditi zvukove. Prve govorne stimulacije za dijete predstavljaju samo šumove različitog intenziteta, a smisao istih počinje shvaćati kroz povezivanje govornog zvuka i izraza lica osoba koje ga okružuju. Mogućnost uočavanja pokreta usana koje sudjeluju u produkciji glasova u početku je odsutna i razvija se postupno, prvenstveno se na zamjećivanje intenziteta, melodije i izraza lica osobe koja mu se obraća. Sve više se govori o važnosti emocionalne komunikacije u prvim mjesecima života, što se poglavito odnosi na majku koja je u svojevrsnoj simbiozi s djetetom. Kod djece s poteškoćama u razvoju razumijevanje ove emocionalne komponente može izostati ili započeti kasnije što će utjecati na tijek govorno-jezičnog razvoja.

U kasnijim fazama razvoja kada se govor i jezik počinju progresivno razvijati djetetu će vidna percepcija i diskriminacija biti od ogromne važnosti. Oslanjanje isključivo na slušnu percepciju moguće je samo onda kad je govor potpuno razvijen. S obzirom da djeca putem vida puno toga uče bitno je u razgovoru s djetetom održavati prirodni kontakt očima, odnosno dijete uz mogućnost korištenja slušne percepcije mora koristiti i vidnu kako bi moglo uočiti pokrete usana, geste i mimiku lica. Na taj način djetetu olakšavamo slušnu percepciju i diskriminaciju, kao i mogućnost samokorekcije u fazi učenja govora.

- ***Razvoj pažnje***

S obzirom da se govor uči, a svako učenje pretpostavlja usmjeravanje pažnje na podražaje koji dolaze iz okoline za razvoj govora je važna sposobnost usmjeravanje i zadržavanja pažnje na određenom sadržaju. Pažnja može biti opća ali isto tako može biti usmjerena na određene kanale putem kojih primamo podražaje iz okoline. Ona je proces koji traje u vremenu i utječe na organizaciju svijesti. Za govor je bitna slušna pažnja i što se ona povećava to će i opseg govorne percepcije biti veći. Djeca koja su npr. hiperaktivna ili s druge strane premirna nisu u stanju započeti organizaciju usmjeravanja pažnje što direktno utječe na razvoj govora. Sposobnošću usmjeravanja pažnje na duži vremenski period bez obzira radi li se o govoru, slici, predmetu ili nekoj radnji, razvija se i sposobnost stvaranja predodžbe o uzročno posljedičnim vezama.

RAZVOJ GOVORA I JEZIKA U DJECE

- **Razvoj intelekta**

Praktična inteligencija omogućuje djetetu da postupno postaje sposobno povezati u cjelinu sve što ga okružuje. Mišljenje i govor nemaju iste razvojne korijene, te do određenog razvojnog perioda teku nezavisno, ali se u jednom trenutku počinju ispreplitati pa se kaže da mišljenje postaje govorno, a govor postaje predintelektualan.

Govor između ostalog počinje buđenjem emocionalnih reakcija, koje nisu samo odraz ljubavi već su odraz volje koja u sebi sadržava misao. Za konkretnu govorno-jezičnu formulaciju potrebna je usmjerenost psihomotorne aktivnosti djeteta prema objektivnoj stvarnosti oko njega. Usmjeravanje reakcija predstavlja jedan vid govornog ponašanja i pripremni je korak za glasovne oblike komunikacije. Pogled ili osmijeh djeteta predstavljaju usmjerenu reakciju, odnosno dijete je u mogućnosti uočiti određene odnose koji su mu predočeni.

WWW.LOGOPEDSKIKABINET.COM